

dr. sc. Josip Miočić¹
Vesna Peran²
Boris Banić, prof.³

ZNAČAJ NASLIJEĐA OLIMPIJSKIH IGARA ZA GRAD I ZEMLJU DOMAĆINA KROZ ODRŽIVOST I EKONOMSKE BENEFITE

Pregledni rad / Review
UDK 796.032.2: 338.48

U ovome radu dat će se osvrt na olimpijske igre, kao mega-sportsko događanje čija organizacija ostavlja naslijeđe na grad i zemlju domaćina, a značajno utječe na ekonomiju, dobrobit lokalne zajednice i okoliš. Prikazat će se na koji način se takvi utjecaji očituju, bili oni pozitivni ili negativni, i u kojoj mjeri se poštuju načela održivosti na koja obvezuje Međunarodni olimpijski odbor, kako bi se prije, za vrijeme i nakon organizacije olimpijskih igara odgovorno brinulo o pitanjima zaštite okoliša, održivog razvoja i poštovanja lokalne zajednice. Planiranje naslijeđa sastavni je dio planiranja organizacije svakih olimpijskih igara, a u svojim kandidaturama gradovi domaćini moraju uključiti i opsežni plan dugoročnog naslijeđa igara. Kroz programe prijenosa znanja Međunarodni olimpijski odbor omogućava gradovima domaćinima da izvuku pouke iz iskustava prethodnih gradova domaćina i prilagode ih svojoj specifičnoj situaciji. Pokazat će se da je organizacija olimpijskih igara atraktivna prilika za razvoj i međunarodno priznanje grada i zemlje domaćina te da brojne vlade zemalja kandidatkinja unatoč visokim troškovima organizacije, ipak ističu svoje candidature i ponekad daju teško ostvariva obećanja, što naposljetku rezultira negativnim učinkom na lokalnu zajednicu grada i zemlje domaćina. Uz kvalitetno kratkoročno, a osobito i dugoročno planiranje, domaćinstvo olimpijskih igara može imati izravne ekonomske i financijske koristi na zemlju domaćina, ne samo tijekom i nakon, nego i prije njihova održavanja.

Ključne riječi: olimpijske igre, naslijeđe, održivost, ekonomske koristi.

1. Uvod

Olimpijsko naslijeđe uključuje dugoročne prednosti Olimpijskih igara koje služe gradu domaćinu, njegovim stanovnicima i Olimpijskom pokretu, prije, za vrijeme i dugo nakon olimpijskih igara. Antičke igre imale su iznimno društveno, ekonomsko i političko značenje, za njihova su se održavanja u Olimpiji skupljali trgovci i veleposlanstva iz dalekih krajeva,

¹ Športska zajednica Grada Zadra

² Hrvatski olimpijski odbor

³ Osnovna škola Šime Budinić, Zadar

stoga su se održavali sajmovi, politička savjetovanja, potpisivali važni državni dogovori i druge povelje javnoga i ekonomskog karaktera. Ideju o obnovi Olimpijskih igara dao je francuski barun P. de Coubertin, na čiju je inicijativu 1894. u Parizu održan Međunarodni sportski kongres na kojem je odlučeno o obnovi te o mjestu i vremenu održavanja prvih Olimpijskih igara modernoga doba. Važnost olimpijskog nasljeđa posebno je obrađena i u Olimpijskoj povelji (pravilo 2.14), istaknuta je u Olimpijskoj agendi 2020. u preporukama broj 1, 2 i 4, a percepcija nasljeđa olimpijskih igara i dalje predstavlja veliki izazov. Termin naslijeđe ima različita značenja za različite ljude, jezike i kulture, a otkad je uveden u Olimpijsku povelju 2003. godine, nekoliko je definicija koegzistiralo unutar Olimpijskog pokreta. Definicija dalje u tekstu zamišljena je kao usklađenje svih dosadašnjih: "Olimpijsko naslijeđe rezultat je vizije, obuhvaća sve opipljive i neopipljive dugoročne dobrobiti koje pokreću ili ostvaruju domaćini olimpijskih igara/sportskih događanja za ljude, države/ gradove/područja i Olimpijski pokret" (Međunarodni olimpijski odbor, 2018). Treba spomenuti kako je ekonomski interes jedan od vodećih motiva kandidature gradova za organizaciju Olimpijskih igara. Organizacija igara je višegodišnji proces koji zahtijeva koordinaciju različitih društvenih aktivnosti iz djelatnosti prometa, turizma, industrije, građevine, sporta i slično. Jedino dobrom koordinacijom svih dionika Olimpijske igre će biti uspješno organizirane i provedene (Šotiček, 2018). Olimpijske igre imaju kratak životni vijek stoga grad domaćin mora što bolje iskoristiti pozitivne učinke koji se organizacijom igara mogu postići.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovoga rada je domaćinstvo nad mega-sportskim natjecanjem odnosno olimpijskim igrama i naslijeđe koje igre ostavljaju za grad i zemlju domaćina kroz održivost i ekonomsku korist. Cilj je rada ukazati na olimpijske igre kao potencijalni promotivni i ekonomski alat države, koji, uz dobro upravljanje i planiranje, može i kratkoročno i dugoročno pozitivno utjecati na dobrobit lokalne zajednice i njen okoliš.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Tijekom izrade rada korišteni su različiti izvori i literatura priznatih stručnjaka iz sporta, marketinga, ekonomije, odnosa s javnošću i ostalih područja, te dokumenti objavljeni na mrežnim stranicama vezanima uz predmet ovoga rada. Rad se zasniva na sekundarnim izvorima istraživanja, uz korištenje dostupnih informacija i rezultata dosadašnjih istraživanja koji su objavljeni u znanstvenim i stručnim časopisima te publikacijama Međunarodnog olimpijskog odbora.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen na pet poglavlja, od kojih prvo čini kratki uvod, a u drugome se daju osnovni podaci o pojmu održivog razvoja, kao i održivog razvoja u organizaciji sportskih događanja te kakvo naslijeđe ostavljaju olimpijske igre gradu i državi domaćinu. U trećem poglavlju govori se o ekonomskoj koristi od olimpijskih igara, uz prikaz SWOT analize te pregleda mogućih troškova i ekonomskih koristi od igara. U petom poglavlju navodi se održivost olimpijskih igara kroz primjer pripreme igara "Tokyo 2020", dok se u završnom, petom poglavlju daje kratki zaključak.

2. Održivost i naslijeđe Olimpijskih igara

2.1. Pojam održivog razvoja

Održivi razvoj, ili uravnoteženi, postojani razvoj, kako tumači Hrvatska enciklopedija, ekonomski je razvoj koji u potpunosti uzima u obzir djelovanje ekonomske aktivnosti na okoliš i osniva se na obnovljivim izvorima dobara. Osnovna je postavka održivog razvoja da se ono mjeri povećanjem kvalitete života pojedinca i sveukupnog stanovništva, a ne povećanjem količine proizvedenih ili utrošenih materijalnih dobara ili energije. Održivi razvoj, iako nepotpuno definiran i otvoren za različita, pa i djelomično suprotstavljena tumačenja, ulazi kao načelo u strategije razvoja svih zemalja. Ujedinjeni narodi, preko Komisije za održivi razvoj (*Commission for Sustainable Development, CSD*) procjenjuje postignuti napredak u geografskim, ali i tematskim cjelinama te daje preporuke (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020).

Koncept održivog razvoja podrazumijeva proces postizanja ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i okolišnih zahtjeva, kako bi se osiguralo "zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe". Od 1987. godine, kada je na ovaj način definiran u Izveštaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj pod predsjedanjem Norvežanke Gro Harlem Brundtland, pa do današnjih dana, održivi razvoj je postao jedan od ključnih elemenata u formuliranju i provođenju razvojnih politika u svijetu. Operacionalizacija koncepta i njegova primjena u praksi rezultat su kako teorijskih tako i političkih težnji usmjerenih prema osiguravanju dugoročnog razvoja ljudskog društva u očuvanom okolišu.

Zaštita okoliša samo je jedna od triju sastavnica održivog razvoja: gospodarstvo, društvo i okoliš, koje su objedinjene tako da su u međusobnoj interakciji i ne mogu stajati samostalno bez da utječu jedna na drugu (Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. g., str. 1). Na konferenciji Ujedinjenih naroda o održivom razvoju održana u New Yorku 25. rujna 2015., usvojen je novi Program globalnog razvoja za 2030, sa 17 ciljeva održivog razvoja (Agenda 2030). Ciljevi, nazvani globalnim ciljevima održivog razvoja, nadovezuju na osam milenijskih razvojnih ciljeva koji su obilježili razdoblje do 2015. godine. Globalni razvojni ciljevi su univerzalni i primjenjivi su u svim zemljama i zajednicama, od strane svih čovječanstva. U njihovoj provedbi treba uzeti u obzir specifične prilike, uvjete i mogućnosti na različitim dijelovima planeta i društvenih uređenja. Iz ciljeva nužno je prepoznati prioritetna područja djelovanja te sagledati vlastite mogućnosti pružanja doprinosa održivom razvoju diljem planeta. Na taj način se društvo, pa tako i sport dijelom uključuje u globalno partnerstvo koje je ključno za realizaciju ciljeva. Prema Grabar - Kitarović „preobraziti naš svijet“ – to nije fraza, to je obveza svih nas“ (<http://odraz.hr/media>), pa tako i naše područja sporta. odnosno organizacije Olimpijskih igara ima tu obavezu. Potrebno je, između ostaloga, suzbijati općeprihvaćeno poistovjećivanje održivog razvoja sa zaštitom okoliša, što za posljedicu ima svođenje odgovornosti za održivi razvoj samo na jedno područje djelovanja upravnih tijela.

2.2. Održiv razvoj u organizaciji sportskih događanja

Međunarodni olimpijski odbor prilagodio je koncept održivog razvoja za sportska događanja, a takav koncept razvili su i određeni nacionalni odbori. Koncept uključuje osiguravanje

razvoja sporta i sportskih organizacija uz poštovanje interesa budućih generacija, uz brigu za ekonomično i razumno korištenje resursa. Temeljna ideja ovog koncepta je ideja nasljeđa, a to je ono što će događaj ostaviti nakon svog završetka. Kandidati za održavanje sportskih događanja moraju istaknuti prednosti koje će organiziranje određenog sportskog događaja imati za lokalno stanovništvo, poput poboljšanja stanovanja, izgradnju objekata koji su novi i korisni za društvo, kao i poboljšanja komunikacije i transportnih resursa (IOC, MOSO 2010, str. 328).

Međunarodni olimpijski odbor, potaknut izazovima s kojima se suočio u svijetu koji se mijenja brže nego ikada i izazovima koji se tek naziru, unio je promjene i pokrenuo reformu cjelokupnog međunarodnog olimpijskog pokreta zbog činjenice, kako je rekao njegov predsjednik Thomas Bach, da je "sport danas prevažan društvu da bi ignorirao ostatak društva". Dalje je naglasio: "ne živimo na otoku, živimo usred modernog, raznolikog, digitalnog društva. Ako želimo da olimpijski sport i dalje služi društvu, što proizlazi iz Olimpijskih načela, nužno se suočiti s našim društvom i ostvariti respektabilni dijalog s tim društvom koje se mijenja brže nego ikada. A društvo neće čekati da se sport promijeni" (MOO-a, 2014). Međunarodni olimpijski odbor donio je, u prosincu 2014. godine, reforme, odnosno strateški plan razvoja, pod nazivom "Olympic Agenda 2020", a u tom dokumentu sa 40 preporuka (20 + 20), velika se pozornost pridaje pitanjima integriteta i uključivanju održivog razvoja u velika sportska događanja, uključujući Olimpijske igre, kao njihova sastavnog dijela.

Održivost je, uz vjerodostojnost i mlade, jedan od tri stupa Olimpijske agende 2020. U skladu sa svojim preporukama, Međunarodni olimpijski odbor je razvio strategiju održivosti koja se temelji na tri razine njegove odgovornosti: kao organizacije - primjena načela održivosti i uključivanje održivosti u njegove svakodnevne aktivnosti, kao vlasnika Olimpijskih igara - preuzeti proaktivnu i vodeću ulogu u održivosti i osigurati da je ona uključena u sve aspekte planiranja i organiziranja olimpijskih igara te kao vođe Olimpijskog pokreta - angažirati i pomagati dionike Olimpijskog pokreta u integriranju održivosti unutar samih organizacija i njihovih aktivnosti. Strategija sadrži 18 ciljeva za 2020. godinu, kroz pet ključnih područja: infrastruktura i prirodna područja, upravljanje resursima, mobilnosti, radna snaga i klima (IOC Annual Report 2018, str. 35). Stoga sport kao integrirana komponenta u suvremeno društvo značajno utječe kroz primjerice organizaciju velikih sportskih događaja na održivost kroz ekonomske komponente koji se primjerice očituju u području turizma ekologije itd, o čemu će se govoriti dalje u tekstu na primjeri održanih igara u Sočiju 2014. godine.

2.3. Naslijeđe olimpijskih igara

Olimpijske igre su najvidljiviji prikaz olimpizma i uzor su ostalim sportskim događajima. Stoga se ovakav strateški pristup Međunarodnog olimpijskog odbora, uglavnom fokusira na naslijeđe Olimpijskih igara, a kako je navedeno u toj strategiji, četiri su glavna cilja: (1) ugraditi naslijeđe u životni ciklus Olimpijskih igara, (2) dokumentirati, analizirati i komunicirati o naslijeđu olimpijskih igara, (3) poticati proslavu olimpijskog nasljeđa i (4) graditi strateška partnerstva (<https://www.olympic.org/tokyo-2020>).

U skladu s prioritetima Olimpijske agende 2020., Međunarodni olimpijski odbor postavio je glavni cilj u budućoj provedbi olimpijskih igara: "Poboljšati prijedloge vrijednosti olimpijskih i paraolimpijskih igara smanjenjem troškova i složenosti cjelokupnog modela

organizacije i boljim upravljanjem rizicima i odgovornostima ključnih dionika kako bi se povećala fleksibilnost, učinkovitost i održivost održavanja Igara“ (IOC “The New Norm“, 2018) “Nova norma“ za olimpijske igre akcijski je plan koji će se provoditi s budućim gradovima kandidatima i organizacijskim odborima olimpijskih igara, počevši s organizatorom Igara 2024. godine, a sa svakim gradom radit će se na svakom koraku posebno kako bi se osiguralo da su Igre pristupačne, korisne i održive, te više usklađene s lokalnim, regionalnim i nacionalnim ciljevima razvoja. Izmjene predstavljene u “Novoj normi“ bave se mnogim izazovima povezanim s fazom podnošenja kandidature, organiziranjem olimpijskih igara i naslijeđem igara, a uključuju ukupno 118 mjera, poput npr. smanjenja veličine borilišta/mjesta održavanja natjecanja, preispitivanja mogućnosti prijevoza, optimiziranja postojeće infrastrukture i ponovnog korištenja igrališta/borilišta za razne sportove i sportska događanja.

Tablica 1. Procjena uštede troškova uvođenjem “Nove norme“

Focus Areas with potential cost savings (in million USD 2017)	Olympic Winter Games	Olympic Games	Reference to Measures
Games Governance	85	134	#19 - #28
Games Requirements	389	731	#29 - #108
Competition and Training Venues	121	228	#29 - #36
Testing Programme	20	40	#37 - #41
Olympic Village(s)	21	26	#42 - #47
International Broadcast Centre/ Main Press Centre/ Media Services	17	22	#48 - #54
Technology/ Energy	128	207	#55 - #63
Brand, Identity and Look of the Games	6	11	#64 - #68
Ceremonies, Culture and Education	14	25	#69 - #74
Hospitality and Ticketing	0	0	#75 - #78
Games Services	45	101	#79 - #103
Paralympics	17	71	#104 - #109
Support to Organisers	53	94	#110 - #118
Total	527	959	

Izvor: Međunarodni olimpijski odbor, The New Norm, str. 48

Uzimajući u obzir sve mjere predložene za razdoblje od sedam godina, od prihvaćanja kandidature do same organizacije Igara, prema procjeni Međunarodnog olimpijskog odbora moguća je maksimalna ušteda za organizacijske odbore olimpijskih igara oko 1 milijarde USD za ljetne, te oko 500 milijuna USD za zimske olimpijske i paraolimpijske igre.

3. Ekonomska korist od olimpijskih igara – troškovi i prednosti

Kako su olimpijske igre nešto posebno i jedinstveno, kao sportski događaj te kao manifestacija, one privlače pozornost medija i javnosti u čitavom svijetu. S tog aspekta olimpijske igre su najviša efikasna platforma za međunarodni korporativni marketing na svijetu, dosežući do milijardu ljudi u preko 200 zemalja i teritorija diljem svijeta (Novak, 2006, str. 194).

Govoreći o trendu značajnije povezanosti turizma i sporta, Novak (2006, str. 56) navodi kako sport ima ogromnu medijsku pozornost te da se veza između sporta i turizma najbolje očituje putem organizacije velikih sportskih priredbi. Na temelju ostvarene promidžbe organizacijom takvih manifestacija, ostvaruje se pozitivan imidž i prepoznatljivost zemlje domaćina u cijelome svijetu. Isto tako, Novak (2006, str. 53) ističe da je sport, svojim razvojem i sve značajnijom ulogom u socio-ekonomskom životu pojedinca i društva izgradio utjecaj koji se neminovno reflektirao i na turizam.

Analizirajući domaćinstva različitih velikih sportskih priredbi, Skoko i Vukasović (2008: 222-223) spominju istraživanja brojnih autora te, između ostaloga, zaključuju da su odnosi javnosti prema međunarodnim sportskim događajima pozitivno povezani s odnosima prema zemljama sudionicama. Sudjelovanje u velikim sportskim događajima kod ljubitelja određenoga sporta, odnosno gledatelja, pozitivno se odražava na identitet i imidž zemalja. Autori ističu i kako sudjelovanje nacionalnih reprezentacija na globalnim sportskim natjecanjima pridonosi i jačanju nacionalnog identiteta, kroz dresove s nacionalnim obilježjima, izvođenje državne himne, trčanje počasnog kruga s nacionalnom zastavom u rukama i sl. Sportski događaji izvrsna su prigoda da se države na kratko razdoblje nađu u središtu pozornosti. Citirajući Simona Antolta, Skoko i Vukasović (2008, str. 224) ističu da "ulaganje u domaćinstvo značajnog sportskog događanja bez prikladnog dugoročnog plana iskorištavanja toga događanja za imidž grada i države nije ništa drugo do jednostavno nesposobno upravljanje". Sportska događanja mogu imati pozitivan utjecaj na gospodarstvo u cjelini. Iako velika međunarodna natjecanja poput olimpijskih igara iziskuju ogromna financijska, smještajna i ina ulaganja, u većini slučajeva zahvaljujući njima određena destinacija ostvaruje dugoročan pozitivan ekonomski pomak, prvenstveno na temelju razvoja turizma. Domaćinstvo velikog sportskog događanja podrazumijeva opipljivu i neopipljivu ostavštinu. Neopipljiva turistička korist uključuje poboljšanje ili razvoj imidža grada, povećanje i poboljšanje turističkih industrijskih sposobnosti lokalne ekonomije, te koristi u turističkoj industriji uključujući smještajne kapacitete, poboljšane objekte za posjetitelje, transportnu infrastrukturu i nove atraktivnosti za posjetitelje (Šutalo i sur., 2011). Poželi li država biti domaćin nekom važnom sportskom događaju, mora pred sobom imati dvije strategije. Jednu, koja se odnosi na dobivanje povjerenja da dobije tu čast, i drugu, koja se odnosi na postavljanje cilja i kreiranje koraka do njegova ostvarenja - kako na najbolji mogući način, uoči, tijekom i nakon događaja svijetu ispričati svoju priču i potaknuti televizijske gledatelje diljem svijeta da promijene mišljenje o gradu ili državi domaćinu, odnosno potaknuti ih na akciju, bilo da je riječ o turističkim posjetima, stranim ulaganjima ili političkoj potpori.

3.1. Swot analiza olimpijskih igara

Analiza okruženja ili okoline podrazumijeva istraživanje svih važnijih karakteristika kako vanjskog tako i unutarnjeg okruženja sa svrhom identifikacije strateških čimbenika koji će odrediti budućnost događaja. Analiza okruženja i identifikacija strateških čimbenika može se sagledati kao potpora odlučivanju u procesu formulacije strategije. Dinamične i duboke promjene postale su značajke unutrašnjeg i vanjskog okruženja u sportskim organizacijama (Mihalić, 2017). Prihvatanje, adaptiranje i odgovor na takve promjene je bezuvjetni opstanak u sportu. Da bi se SWOT analiza primijenila u organizaciji sportskih mega-događanja, potrebno je postaviti sljedeća pitanja:

- u segmentu prednosti: Što je ono što dobro radimo? Koje su naše prednosti u odnosu na našu konkurenciju?,
- u segmentu slabosti: Što se može poboljšati?, što se radi loše?,
- u segmentu vanjskih prilika: Koji su novi trendovi?, gdje su i koje su naše šanse?,
- u segmentu vanjskih opasnosti: Što se mijenja na štetu događanja? što radi konkurencija?

Tablica 2. Swot analiza olimpijskih igara

OLIMPIJSKE IGRE	
UNUTARNJA OKOLINA	
SNAGE (<i>Strengths</i>)	SLABOSTI (<i>Weaknesses</i>)
<ul style="list-style-type: none"> → predstavljanje zemlje domaćina svijetu → promocija i kreiranje imidža zemlje i grada domaćina → sudjelovanje najboljih svjetskih sportaša u svim sportovima → mogućnost za afirmaciju mladih nedokazanih sportaša → neusporediva medijska pokrivenost i izvještavanje → sudjelovanje sportaša iz cijelog svijeta → uključivanje sponzora u najprestižniji svjetski spektakl 	<ul style="list-style-type: none"> → upitna vjerodostojnost olimpijskih igara zbog brojnih slučajeva dopinga → pitanje sigurnosti sportaša (i službenih osoba) zbog terorističkih napada i kriminala → bojkotiranje Igara iz političkih razloga
VANJSKA OKOLINA	
PRILIKE (<i>Opportunities</i>)	PRIJETNJE (<i>Threats</i>)
<ul style="list-style-type: none"> → uključivanje novih sportova u program olimpijskih igara radi bolje gledanosti → mjere uštede i pomoći organizatorima od MOO-a ("The New Norm") → korištenje privatnog kanala MOO-a u promociji organizatora (Olympic Channel) 	<ul style="list-style-type: none"> → moguće povećanje prijetnji od terorističkih napada i kriminala → pojava epidemija, pandemija i prirodnih katastrofa → izostanak sudjelovanja sportaša "zvijezda" na Igrama zbog profesionalnih obveza - rast profesionalizma u sportu

3.2. Troškovi i ekonomske koristi domaćinstva olimpijskih igara

Organiziranje olimpijskih igara postaje snažnim pokretačem gospodarstva grada i države domaćina uz višestruke koristi, no domaćinstvo igara zahtijeva velika ulaganja. Kratkoročne koristi organiziranja sportskih događaja manifestiraju se u organizaciji prethodnih i pratećih sportskih i kulturnih događaja, medijskom interesu, marketinškim aktivnostima, brojnim sponzorstvima te dolasku natjecatelja, posjetitelja i gledatelja. Prema Skoki i Vukasoviću (2008), dugoročne koristi mogu se svrstati u tri kategorije: izgradnju infrastrukture, društveni segment (poput smanjenja nezaposlenosti) i jačanje nacionalne i međunarodne prepoznatljivosti putem intenzivne prisutnosti u medijima.

Veliki sportski događaji, poput olimpijskih igara, često se smatraju potencijalnim izvorom obnove ekonomije, no ipak, postoji zabrinutost zbog ekonomskih troškova njihove organizacije. Prema dostupnim podacima, grad Soči (održane Zimske olimpijske igre 2014 godine) zahvaljujući olimpijskim igrama ostvario je dobit od 200 milijuna američkih dolara, što je najviše ostvareno iz turizma. Osim direktne veze turizma i sporta tijekom održavanja igara (dolazak mnogobrojnih sportaša sudionika i gledatelja), veze sporta i turizma prisutne su i

Tablica 3. Swot analiza troškovi i ekonomske koristi olimpijskih igara

Domaćinstvo olimpijskih igara	
EKONOMSKE KORISTI	TROŠKOVI
<p>Ulaganje - poticanje ulaganja u promet i infrastrukturu, unapređenje prometnih i komunikacijskih veza; trajno naslijeđe za cijelo gospodarstvo, smanjenje zagušenja i poboljšanje učinkovitosti lokalnog poslovanja (primjer: London 2012. - nove željezničke veze u Istočnom Londonu i poboljšanje postojećih podzemnih i nadzemnih željezničkih usluga (<i>London Olympic rail networks</i>))</p>	<p>Visoki troškovi organizacije - troškovi ne uključuju samo ulaganja, već i organizacijske troškove, koji mogu dovesti do većih poreznih izdavanja za lokalno stanovništvo (primjer: Montreal 1976. - službena otplata duga trajala je 30 godina, iako se i nakon toga plaćaju određeni zaostaci)</p>
<p>Priljev stranih posjetitelja (turizam) - olimpijske igre mogu privući tisuće ljudi tijekom trajanja Igara; strani turisti donose poticaj lokalnom gospodarstvu; moguć dugoročni rast broja posjetitelja, a ne samo za trajanje Igara (primjer: Peking 2008. - stvaranje percepcije o Kini kao mogućoj turističkoj destinaciji; Barcelona 1992. - povećan broj posjetitelja nakon Igara)</p>	<p>Korištenje infrastrukture u budućnosti - velika ulaganja u infrastrukturu koja se možda neće nužno koristiti u budućnosti - neučinkovito korištenje resursa; porezni obveznici plaćaju troškove izgradnje, bez povrata u smislu poboljšanja javnih usluga</p>
<p>Stvaranje novih radnih mjesta - prilikom priprema za Igre - izgradnje stadiona i hotela; moguća otvaranja radnih mjesta 4 godine prije događanja, pozitivan učinak na lokalnu ekonomiju</p>	<p>Oportunitetni troškovi - domaćinstvo Igara ne nailazi uvijek na potporu lokalnog stanovništva zbog mišljenja da postoje bolje alternative trošenju javnog novca nego na npr. olimpijski stadion (socijalni stanovi, zdravstvo, škole, poboljšanje okoliša, prometa i sl.)</p>
<p>Veći ekonomski rast - zbog većih ulaganja i većeg priljeva stranih posjetitelja, dolazi do ekonomskog rasta; veći porezni prihodi za državu</p>	<p>Svjetski olimpijski sponzori - lokalni sponzori i dobavljači nemaju dovoljno prostora za uključivanje zbog strogih pravila ekskluzivnosti TOP sponzora</p>

nakon igara – turistička potražnja za Sočijem kao mjestom gdje su održane najspektakularnije zimske olimpijske igre u povijesti i dalje je velika (koriste sagrađeni sportski objekti). Soči je u svoju turističku ponudu uvrstio i sportski turizam pa hoteli turistima nude povoljnije karte za sportska natjecanja i povoljnije cijene korištenja sportskih objekata (Mihalić, 2017). Prema tome, unatoč velikim financijskim ulaganjima, Soči je danas od crnomorskog grada s 350 tisuća stanovnika postao poželjno turističko odredište, osobito u sportskom turizmu, sa stalno popunjenim hotelima i brojnim turističkim mogućnostima, a sve zahvaljujući domaćinstvu olimpijskih igara. Dakle, Olimpijske igre su slučaju Sočija odigrale veliku ulogu u dugoročnom privlačenju turista kojima je glavni motiv sportska aktivnost. U sljedećem prikazu mogu se vidjeti neke dobrobiti i ekonomske koristi od organiziranja olimpijskih igara, kao i troškovi koji ju prate.

4. Održivost olimpijskih igara kroz primjer Olimpijskih igara „Tokyo 2020“

Osim proslave humanosti i olimpijskih vrijednosti izvrsnosti, prijateljstva i poštovanja, Olimpijske igre u Tokiju trebale su svjedočiti sudjelovanju u stvaranju održivog društva brojnim inovativnim inicijativama (Hrvatski olimpijski odbor, 2018). Planirano je da se olimpijske medalje izrade od recikliranih plemenitih metala prikupljenih s mobilnih telefona i drugih elektroničkih uređaja koje doniraju građani. Do srpnja 2019. prikupljeno ih je više od 78.985 tona, što je dalo 32 kg zlata, 3.500 kg srebra i 2.200 kg bronce potrebne za proizvodnju svih 5.000 olimpijskih medalja za Tokio 2020. U zajedničkoj inicijativi Svjetskog olimpijskog partnera (*“TOP - The Olympic Partner”*), P&G-a i organizacijskog odbora Igara, postolja za ceremonije proglašenja pobjednika i dodjele medalja bit će izrađena od plastike, npr. od bočica od šampona koje doniraju građani, i onih koje su skupljene iz oceana (Međunarodni olimpijski odbor, 2018). Nakon Igara planirano je postolja koristiti u obrazovne svrhe, kao i reciklirati za ponovnu upotrebu u pakiranjima za proizvode P&G-a. Službena uniforma nositelja Olimpijske baklje Tokio 2020. proizvest će se dijelom od recikliranih plastičnih boca koje prikuplja još jedan Svjetski olimpijski partner, Coca Cola. Uniforme službenih osoba i volontera također će biti proizvedene od održivih materijala, uključujući recikliranu plastiku i materijale dobivene iz biljaka, a za proizvodnju cipela koristit će se poseban postupak bojenja za koji je potrebna minimalna količina vode. Olimpijska baklja proizvedena je od aluminijskog otpada dobivenog od privremenih kuća izgrađenih nakon velikog potresa u istočnom Japanu, što ima simboliku u tome što su materijali nekad korišteni za obnovu života, sada korišteni za širenje poruke nade i oporavka. Trg Olimpijskog sela *“The Plaza”* bit će izgrađen od održivog materijala - drveta, koje će biti donirano od lokalnih zajednica širom Japana, a nakon Igara, drvo će se vratiti na ponovno korištenje, npr. kao javne klupe ili kao dio javnih zgrada. Cilj je inicijative stvoriti trajno, održivo olimpijsko naslijeđe, koje će biti podijeljeno širom zemlje. Svjetski olimpijski partner Toyota osigurat će širok spektar vozila s nultom emisijom, uključujući električna vozila s gorivim ćelijama, sve u skladu s ciljevima Japana za smanjenje ugljika (Međunarodni olimpijski odbor, 2018).

Tokio 2020. planirano je da promovira energetska učinkovitost i obnovljive izvore energije s ciljem postizanja ugljično neutralnih Igara. Električna energija korištena tijekom Olimpijskih igara opskrbljivat će se obnovljivim izvorima, poput sunca, biomase i hidroelektrana (National geographic, 2020).

U skladu sa pandemijom COVID-19 Olimpijske igre 2020. su na žalost odgođene i planirano je njihovo održavanje u 2021. godini. Međunarodni olimpijski odbor je odlučio odgoditi igre, što je izazvalo velike tektonske promjene kod pripreme sportaša za igre diljem cijelog svijeta, osiguravanje financijskih troškova, očekivane koristi za domaćina, poticanje ulaganja od strane sponzora itd, odnosno na sve aktivnosti koje su planirane poduzimati kako bih igre bile održive. Za nadilaženje tekuće problematike domaćin je osigurao edukativne radionice i velike markentiške kampanje u svojoj zemlji. Također je u inozemstvu domaćin isticao i propagirao zdravstvenu sigurnost svoje zemlje „Japana“, i grada domaćina Tokija te sve mjere koje se poduzimaju i planiraju poduzimati kojima će osigurati zdravlje sportaša i svih sudionika. Japanski premijer Shinzo Abe u je najavio kako njegova zemlja uzima u obzir odgađanja Olimpijskih igara zbog pandemije koronavirusa, čime se zadaje težak financijski udarac i prestiž za zemlju domaćina Japan koja je uložila više od 12 milijardi dolara. Ekonomski analitičar, Stefan Angrick razmišlja u pravcu kako Olimpijske igre povećavaju ekonomsku aktivnost povećanjem građevinskih radova u godinama prije početka te povećanjem turističkih dolazaka i s njima povezane osobne potrošnje u godini održavanja, te ističe „s obzirom da su građevinski radovi dovršeni, oni su već uračunati u podatke o BDP-u i neće se mijenjati. Što se tiče osobne potrošnje, u scenariju i bez koronavirusa takav bi potez bio veliki udarac. No, s obzirom da su turistički dolasci zbog epidemije ionako u padu, kao i osobna potrošnja, odgoda igara neće značajno promijeniti situaciju“, smatra Angrick (poslovni.hr, 2019). Za nadati se da će situacija s pandemijom Covid 19 u cijelom svijetu dozvoliti održavanje ovih ekonomski najzahtjevnijih, najinovativnijih, tehnoloških najnaprednijih i ekološki prihvatljivijih igara do sada.

5. Zaključak

Organiziranje velikih sportskih događanja, posebice olimpijskih igara, ima izravne ekonomske odnosno financijske učinke na zemlju domaćina, koji se očituju ne samo tijekom i nakon, nego i uoči njihova održavanja. Mega-događanja mogu potencijalno potaknuti ekonomski rast ako se financiranje strukturira i rasporedi na odgovarajući način, ali također mogu negativno opteretiti zemlju domaćina na više načina i biti neisplativa. Najvažniji razlozi uključuju infrastrukturne troškove koji se odnose na mjesta u kojima se održavaju natjecanja, korupciju i nerazumna i neostvariva ekonomska očekivanja za grad domaćin i državu.

Naslijede nove infrastrukture može za sobom ostaviti i niz sportskih borilišta i prometnu infrastrukturu koji se i dalje koriste, ali im nedostaje sredstava za poboljšanje, zatim troškovi održavanja sportskih objekata nakon igara mogu biti previsoki, a i mnogi objekti ostanu neiskorišteni. Upravo iz tih razloga, a i brojnih drugih, te kako bi osigurao održive i ekonomski isplative olimpijske igre, Međunarodni olimpijski odbor je odlučio, uz ranije donesene reforme cijelog Olimpijskog pokreta 2014. godine koje uključuju i organizaciju olimpijskih igara, donijeti i tzv. Nove norme 2018. godine, akcijski plan s više od stotinu mjera kojima će nastojati dovesti do velikih ušteda za organizacijske odbore olimpijskih igara, gradove i zemlje domaćine. Tim mjerama održavanje olimpijskih igara moglo bi postati znatno fleksibilnije, učinkovitije i održivije.

LITERATURA

1. Camy, J., Robinson, L. (2007). *Managing Olympic Sport Organisations (MOSO)*. International Olympic Committee, Olympic Solidarity. Champaign, IL/Lausanne, SUI: Human Kinetics
2. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (2020): Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44778> . (27.4.2020.)
3. Hrvatski olimpijski odbor, Preuzeto s: www.hoo.hr (08.02. 2018)
4. Mihalic, I. (2017). Uloga sportskih događaja u turizmu. Međimirsko veleučilište u Čakovcu.
5. Novak, I. (2006). *Sportski marketing i industrija sporta*. Zagreb: Maling
6. International Olympic Committee: *Olympic Agenda 2020 (20+20 Recommendations)*. Lausanne, Switzerland
7. International Olympic Committee: *IOC Annual Report 2018*. Lausanne, Switzerland
8. International Olympic Committee: *Legacy Strategic Approach: Moving Forward*. 2017. Lausanne, Switzerland
9. International Olympic Committee. *Tokyo 2020 - Sustainable games for a sustainable society*. Preuzeto s: <https://www.olympic.org/news/tokyo-2020-sustainable-games-for-a-sustainable-society> (1.5.2020.)
10. International Olympic Committee: *Olympic Agenda 2020, Olympic Games: The New Norm*, 2018. Lausanne, Switzerland
11. Pavić-Rogošić, L. (2015). *Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030.: ODRAZ-Održivi razvoj zajednice*. Zagreb. Preuzeto s: http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_web.pdf (27.4.2020.)
12. Pavelić, F. *Olimpijske igre i marketing – više od sporta*. 2012. Preuzeto s: <http://manjgura.hr/ostalo/olimpijske-igre-i-marketing-vise-odsporta/>. (22.08.2015)
13. <https://www.poslovni.hr/svijet/raste-pritisak-za-odgodu-olimpijade-japanci-pocinju-zbrajati-stetu-4221215> Preuzeto (02.11.2020)
14. <https://www.nationalgeographic.co.uk/history-and-civilisation/2020/03/olympics-turbulent-history-times-of-global-crisis> Preuzeto (02.11.2020)
15. <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/1431/olimpijske-medalje-u-tokiju-2020-bit-ce-izradene-od-elektronickog-otpada> Preuzeto (02.11.2020)
16. <https://www.olympic.org/tokyo-2020> Preuzeto (02.11.2020)
17. http://odraz.hr/media/291518/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030_web.pdf Preuzeto (02.11.2020)
18. Vučetić, M. (2012). *Application of Swot Analysis in Sports Organizations*. Športski Centar Kutina.
19. Skoko, B., Vukasović, I. (2008). Organiziranje međunarodnih sportskih događaja kao promotivni i ekonomski alat države: *Market-Tržište*, Vol. 20, No. 2, str. 211-230.
20. Škaro, D. *Sport je unosan biznis i najbolja promocija*. (2014). Preuzeto s: <http://www.olimpiji.hr/kolumne/detaljnije/sport-je-veliki-biznis-i-najboljapromocija>.

21. Škaro, D. (2012). Management Olimpijskih igara, MATE d.o.o., Zagreb
22. Šotiček, A. M. (2018). Menadžment sporta i njegova primjena na Olimpijske igre. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:576480>.
23. Šutalo, I., Ivandić, N., Marušić, Z. (2011). Ukupan doprinos turizma gospodarstvu Hrvatske. Input-output model i satelitski račun turizma. Ekonomski pregled, 62 (5- 6) 267-285.

Summary

THE SIGNIFICANCE OF THE LEGACY OF THE OLYMPIC GAMES FOR THE HOST CITY AND COUNTRY THROUGH SUSTAINABILITY AND ECONOMIC BENEFITS

This paper will review the Olympic Games as a mega-sporting event whose organization leaves a legacy on the city and host country, and significantly affects the economy, the well-being of the local community and the environment. It will be shown how such impacts are manifested, whether positive or negative, and to what extent the principles of sustainability, as required by the International Olympic Committee, are respected, in order to responsibly take care of environmental issues before, during and after the Olympic Games, sustainable development and respect for the local community. Heritage planning is an integral part of planning the organization of each Olympic Games, and host cities must include a comprehensive long-term heritage plan in their candidacies. Through knowledge transfer programs, the International Olympic Committee enables host cities to learn from the experiences of previous host cities and adapt them to their specific situation. The organization of the Olympic Games will prove to be an attractive opportunity for the development and international recognition of the city and host country, and that many candidate countries' governments, despite the organization's high costs, still stand out and sometimes make difficult promises, ultimately negatively affecting the local community and host countries. With quality short-term, and especially long-term planning, hosting the Olympics can have direct economic and financial benefits to the host country, not only during and after, but also before they take place.

Keywords: olympic games, heritage, sustainability, economic benefits.

